

מאת מנחם גולן

לאן נעלמה שמחת יום העצמאות? מדוע מגלה עם ישראל שמחה אמיתית לאחר בצחון של מכבי ת"א או זכייה באירוויזיון, אך נזקק ל"שמחה מאורגנת" ביום העצמאות? האם זיקוקין די-נור ומצעדים צבאיים הם מתכון להצלחת החגיגות?

מה היה, בשנים עברו, חלקם של הטכסים הממלכתיים והמצעדים אדירי ההוד וההדר, בביטויית של שמחת יום העצמאות — והאם מישחו מרגיש היום בחסרונם?

ד"ר ישראל אלדד (שייב), ממוסדי מפלגת "התחיה" ומאנשי ארץ-ישראל השלמה, שנטרד לבחון את שורת השאלות שלנו, מנסה להימנע, ככל האפשר, מ"לדבר פוליטיקה".

"ראשית דבר" — אומר ד"ר אלדד — "צריך להבדיל כאן בין שני מושגים: אחד קרוי, פשוט, שמחה' — והוא ביטוי פנימי עמוק, השני קרוי, לעשות שמחה' — והוא משול, בעיני, למינות, לעשות אהבה, שעל טיבו המדויק איני מוצא צורך לעמוד כאן... בימי העצמאות האחרונים שלנו, לצערי, אנחנו מגסים, לעשות שמחה' — ותנסיון הזה,

סורקן של "פטישיזם" עצמאי; גושי בשר גדולים משתפים לתוך פיות גדושים, ועיסות סוכר דביקות עוברות מיד ליד, במחיר שווה לכל סוחר.

בעשר אפס אפס, שלוש שעות אחרי — פיהוק ראשון של קוצר-רוח, ועוד אחד, ושוב.

עמיישראל-חי חגג את ערב יום העצמאות, ועלה על יצועיו לתפוס שינה טובה, אוגר כוחות מחודשים לקראת חגיגת-הבשרים של יום המחרת, ביערות-העד מוריקי האוהלים של ארץ-ישראל יפה ועייפה.

מדוע אין שמחת חג של ממש שורה עלינו בימי העצמאות האחרונים? מה ארע להן, לשמחות העממיות, הספונטאניות, האמיתיות, משובבות ומשיבות-הנפש של שנים ראשונות — שכמו עברו מן העולם? האם אנחנו מפנימים איוו שמחה, מתחת לקליפה של "אדישות" (צו אופנת מודרני) — או שמא אבדת לנו, פשוטה כמשמעה, שמחת-החיים שלנו ז"ל, במהלך שנות המועקה האחרונות — וכל חביתיים החיצוניים של חגיגות יום העצמאות, אין בהם כדי לסצות על חריקנות וחכאב, שנשתלטו על חדרי הנפש והלב?

היודים הצופרים תחל ההמולה. בתסריט חגיגות יום העצמאות שלנו, דומה, הפך כבר לפני שנים לשיעמום מונוטוני של שיגרה. עוד לא יבשו דמעות השכול, ששעותיהן נקצבו במשורה; עדיין מחדהדת, פה ושם, איזו צפירה סרבנית (אפשר סבורה: שוב תרגיל של הג"א) — וכבר לוחצות מאות ידיים תאבות-שמחה על מתגי התאורה, ונגוהות הצבעונין שוטפים, בשפע של אדום-כחול-ירוק-צהוב בוחק, כרכים גדולים וכפרים וקיבוצים.

ב"קריית השמחה" של הערים הגדולות כבר מצווח, מן הרמקולים הגדולים, ביום הזכרון פלוס שתי דקות, שלל קולות של מתנדבים בערבון-מוגבל-מאוד (חצי שעה של הופעת אמון ידוע" — גילה לנו מקור מזימן בעירית תל-אביב — "תעלה לנו השנה עשרות-אלפי לירות ז") ובשמונת-אפס-אפס מגחקים מפלטי הזיקוקין, וצובעים את השמים בגיצי שמחת ספונטאניים למתדרין. בתשע כבר אוול המלאי של סוחרי הפלסטיק — ותהמון חוגג, במלוא תמרץ,

הה שמת, עת עיצוב

(המשך)
מהעמוד
הקודם

ככל שהוא מאסיווי ומרוכז יותר — כך הוא כושל יותר.

„אולי יש סיבות אובייקטיביות לעובדה, שעם ישראל אינו שמח ביום העצמאות. החג הזה, בניגוד לחגים דתיים ומשפחתיים, העגונים במסורת של אלפי שנים — אינו מדבר אל הלבבות של החברה הצעירים אצלנו. בסך-הכל קצת מוגזם לדרוש מהם שיבינו כמה בדיוק אנחנו מאושרים כל כך. והרי להם, שנולדו כאן לתוך ה„יש“ הגדול הזה, שנקרא מדינת ישראל — כל העסק נראה קצת מיותר ומוזר. עם נורמאלי — הם אומרים — אינו חוגג את עצמאותו, ואם הוא מנסה לאנוס את החגיגות בארשת של חגיגות — משמע, אולי, שאין לו סיבה גדולה לשמוח“.

„יש ביטוי יפה במגילת אסתר“ — מחזיק ד"ר אלדד: „והעיר שושן צהלה ושמחה. למה צהלה ושמחה? מפני שאין דין צהלה חיצונית כדין שמחה פנימית. אנחנו, בחגיגות שאנחנו מארגנים, איננו עומדים על ההבדל הזה — והביטויים החיצוניים הצהלה שלנו נדמים לנו כשמחה אמיתית. אבל אם אתה רוצה למצוא שמחה אמיתית כהלכתה, כזו שנובעת מכל הלב ואינה צריכה לאילוץ חיצוניים — לך, ביום העצמאות, אל בית-הכנסת בכפר חב"ד, וראה את החסידים הנפלאים האלה רוקדים עם דגל ישראל, כשם שהם רוקדים עם ספר התורה בחג-מתן-תורה. אולי אז תבין, מה משמעותה של שמחה פנימית — ועד כמה תלויה שמחה כזו בתכנים רוחניים עמוקים“.

ואף-על-פי-כן יש לנו, לד"ר אלדד, גם פחרונות לציבור החילוני, שתכנים כאלה זרים משהו לרוחו — או למוער, מנותקים קצת מהוויית היום-יום שלו: „שני דברים צריכים להעשות ביום העצמאות“ — טוען ד"ר אלדד בלהט: „קודם כל, צריך לחדש את המצעד הצבאי. אין לך מושג איזו השפעה מבורכת יש לטנקים הישראליים שלנו ולמסות הנפלאות של חיילי צה"ל, חלבושים כאיש אחד, על מוראל הציבור“.

זה לא רק חזיון מרהיב לעין, שצופה בתקומה הגדולה הזאת, מן השואה לגבורה (והרי לשם כך הקמנו את מדינת ישראל: כדי לזכות בעצמאות ובבטחון לאומי) — אלא גם חוויה רוחנית ופנימית כבירה, הנוסכת בטחון בלבבות. שום מחיר אינו גבוה מדי, לחוויה כזו.

„עניין נוסף“ — טוען ד"ר אלדד — „תלוי בשאלה, מה עושים ביום העצמאות? אני שומע מדי שנה בשנה, שוועדת החגיגות שלנו מארגנת ביקורים במפעלים בטחוניים, בעיירות פיתוח ובאתרי-טבע. טוב ויפה. אלא מאי? מדוע לא יארגנו גם ביקורים בהתנחלויות שביהודה ושומרון, למשל? מדוע לא יתנו לציבור לבשום קצת אוויר פסגות — תרתי משמע — ולחזות בפלאי היצירה החדשים של העם היהודי? אתה יודע, כמה שמחת חיים וחג אפשר להשיג כאן?!“

„מלטים“

וקהות חושים

„למה אין שמחה? השוטים ישמחו, כהרגלם“ — כך טרום ישעיהו ליבוביץ, „הילד הסורר“ של הטריטוריה האקדמית בישראל.

„אבל אלה שחוננו במידה מסוימת של שפיות-דעת, לא יעלו בחג העצמאות הזה. עכשיו תשאל למה? הן, אז הנה התשובה: מפני שהפכו כאן סמרטוט תלוי על מוט, לעיקר העיקרים ו- לקודש הקודשים, ושכחו את היהדות ואת עקרונות החיים של העם היהודי; מפני שהשוטים חשבו, שהקמת מדינה המתיימרת להיות „עצמאית“ היא בסיס להשגת מטרותיו ופתרון בעיותיו של העם היהודי — ורק עכשיו הם נוכחים איזו שגיאה קשה שגו, בהצבת סדרי העדיפויות שלהם.“

„עכשיו תאמר: רגע, אבל זו לא הסיבה שאנשים אינם יכולים לשמוח? אולי השוטים תמיד יעלו, רק תן להם סיבה. אבל לא כך אחרים: יש בתוכנו כאלה, אמנם מתי מעט, שעניינם עדיין פקוחות — והם רואים את הכליון והשואה הצפויים לנו, בגלל הטמטום ואטימות החושים שלנו. יש כאלה המבינים, לאיון דרגה של טמטום וקחות-חושים הגענו, אם רובנו רואים בשורת הצבאי ובמדים את יעודו של העם היהודי בישראל. יש

עדיין כאלה, שהצרוף הזה של יסודות פאשיסטיים ומליטנטיים (ואנחנו עדיין איננו מדינה פאשיסטית של ממש, למזלנו) גורם להם לבחילה פיזית עמו-קה, והידיעה הברורה — מפיותיהם של אנשי רוח יהודיים וסחם ידיים ברחבי העולם — שאנחנו נח-שבים למטורפים ומתאבדים, מעוררת בהם פחד בסיסי לקיומם.“

„יש סיבות לשמות, צריך לשמוח ואני אשמח“ — אומר פרופ' עוזר שילד, רקטור אוניברסיטת חיפה: „כשאתה מציב את הקביעה, שאנחנו לא שמחים ביום העצמאות — נסה קודם לבחון אותה: באמת אין שמחה, או שהחוג שאתה נימנה עמו, בגלל זווית הראיה המיוחדת שלו, החליט שאין שמחה? אני רוצה לומר לך, בכל הרצינות: אם יש כאלה שאינם שמחים — אין להם סיבה להתייסרות העצמית שלהם. אנחנו הגענו כאן, בשלושים ושתיים שנה, להישגים לא נורמאליים — ואני עדיין עומד ותוהה איך יתכן בכלל שעלה בדיננו לבצע כל כך הרבה בזמן קצר כזה. הנה, אני יושב כאן הבוקר ומעיין בשנתון הסטטיסטי האחרון, ומעלה כמה עוב-דות: ידעת, למשל, שיש ירידה עקבית בשיעור תמותת התינוקות בארץ? ידעת, אולי, שמצב ואיכות החינוך משתפרים בהדרגה? ידעת שהיום, מחזיק כל מורה בישראל, רק ארבעה-עשר תלמידים בממוצע? ידעת שלמרות כל הזעקה והבכיה — המוצדקות כשלעצמן — על שיעורי הירידה מן הארץ, אין כמעט הרעה יחסית בנתוני הירידה, לעומת שנות החמישים, שאנחנו צופים בהן בנוסטלגיה כזאת?“

„דעש“

אינו שמחה

„ובכל זאת“, מבקש פרופ' שילד, „בוא נדבר קצת על נוסטלגיה, ובין למה אנחנו מתכוונים, בנגעושים המגוחכים האלה לשנות החמישים המוקדמות. הנה, ראה למשל את הנחונים העוסקים במקרי רצח פליר-ליים: ב-1950 נרצחו במדינת ישראל חמישים אזר-חים. השנה, ב-1980 — חמישים ותשעה. כמה תוש-בים היו אז בארץ? 800 אלף? וכמה היום? לפחות פי שלושה. עשה את החשבון בעצמך. אבל זו באמת רק דוגמה קטנה, שחוזרת על עצמה שוב ושוב בכל

נתון שתקרא: הנסיון הזה הנעשה כאן, להלך אימים ולהזכיר את האווירה, אינו לרוחי — לאו דווקא משום שאני סבור שהכל מתנהל כשורה. גם לא מפני שאני עיוור למישיגים ומכשולים... הן, הן — כמה ביקורת שיש לי...

„אבל אם גנסה לחשב את הסך-הכל — והרי ביום העצמאות צריך לעשות גם חשבון נפש לאומי — אין לנו ברירה אלא למצוא, שהחשבון שלנו עומד ביתרת-זכות גדולה, ואנחנו חייבים לשמוח בכך.“ פרוס' שלמה ברזניץ, גם הוא איש אוניברסיטת חיפה, פסיכולוג חברתי ומומחה ב„תגובות חברתיות תחת מצבי לחץ“, מבכר לדון בבעיות ה„מקצועיות“ של העדר השמחה בימי העצמאות.

„שורש הבעיה — טוען פרוס' ברזניץ — שהעם הזה פשוט עבר הרבה מדי, במצבים קשים מדי של לחץ — וכבר אינו מסוגל להפגין שמחה אמיתית, אפילו אם הוא חש בה. יש איוו אסכולה לא נכונה שהתגבשה, כאילו מצבי לחץ תכופים — כמו מלח-מות, למשל, הם גורם חברתי מלכד — ואין לך שגיאה גדולה מזו. לחצים כאלה עשויים, אולי, ליצור תחושה זמנית של שותפות — אבל בפרספקטיבה ראויה הם מהווים גורם שלילי, וגוררים בעקבותיהם דווקא יחס של התנכרות ואדישות.

„מי שמתגעגע לימי השמחה הגדולים, הראשוני גם, שהתרחשו עלינו מיד לאחר מלחמת השחרור — טוען פרוס' ברזניץ — צריך להבין, ששמחה ספונה טאנית היא ביטוי של התפרקות מתח מידי, ובחגיגות מאורגנות מראש אין שום מוטיב של מתח או ציפיה להתרחשות גדולה. אולי זו הסיבה שית בימויי השמחה הספונטאנית הכמעט יחידים אנחנו מוצאים, בימים אלה, דווקא לאחר אירועים שוליים בהש-בותם — כמו משחקי מכבי תל-אביב בגביע אירופה, או ה„אירוויזיון“. שני אירועים כאלה, ומה שקורה כאן אחריהם, ממחישים עד כמה תלויה שמחה ספונה טאנית אמיתית במתחים ובאתגרים שקודמים לה, ובעובדה שאינך יודע את תוצאות המאבק.

„הוסף לכך את ההנחה, שחונכנו כל השנים לעמוד על המשמר, לחשוש ולהיזהר ולהמנע מביי-טויים של אופטימיות — ואולי תחיל לקבל חלק מן הפסיפס הכולל.

„ובכל זאת“, אומר פרוס' ברזניץ, „אנחנו צריכים אולי לעמוד גם על מהותה של שמחה. יש לי הרגשה, ש„שמחה“ בישראל נמדדת בשתי שאלות: כמה רעש נילוה אליה (וכל המרבה, חושבים אצלנו, הרי זה משובח) ובאיזו שעה הולכים לישון, אחרי שנגמרת החגיגה...“

„אבל הרי שמחה אמיתית — מסיים פרוס' ברזניץ — אינה חגיגה של צהלות פרועות, אלא נסיון להפוגה והסחת הלחצים והמועקות הצידה, ולוא לזמן קצר. כיוון שכך, שמחה כזו צריכה מעט יותר מהחגיגות, טקסים וסיורים מאורגנים, כדי להת-קיים במובנה האמיתי והמלא.“

..חגיגות

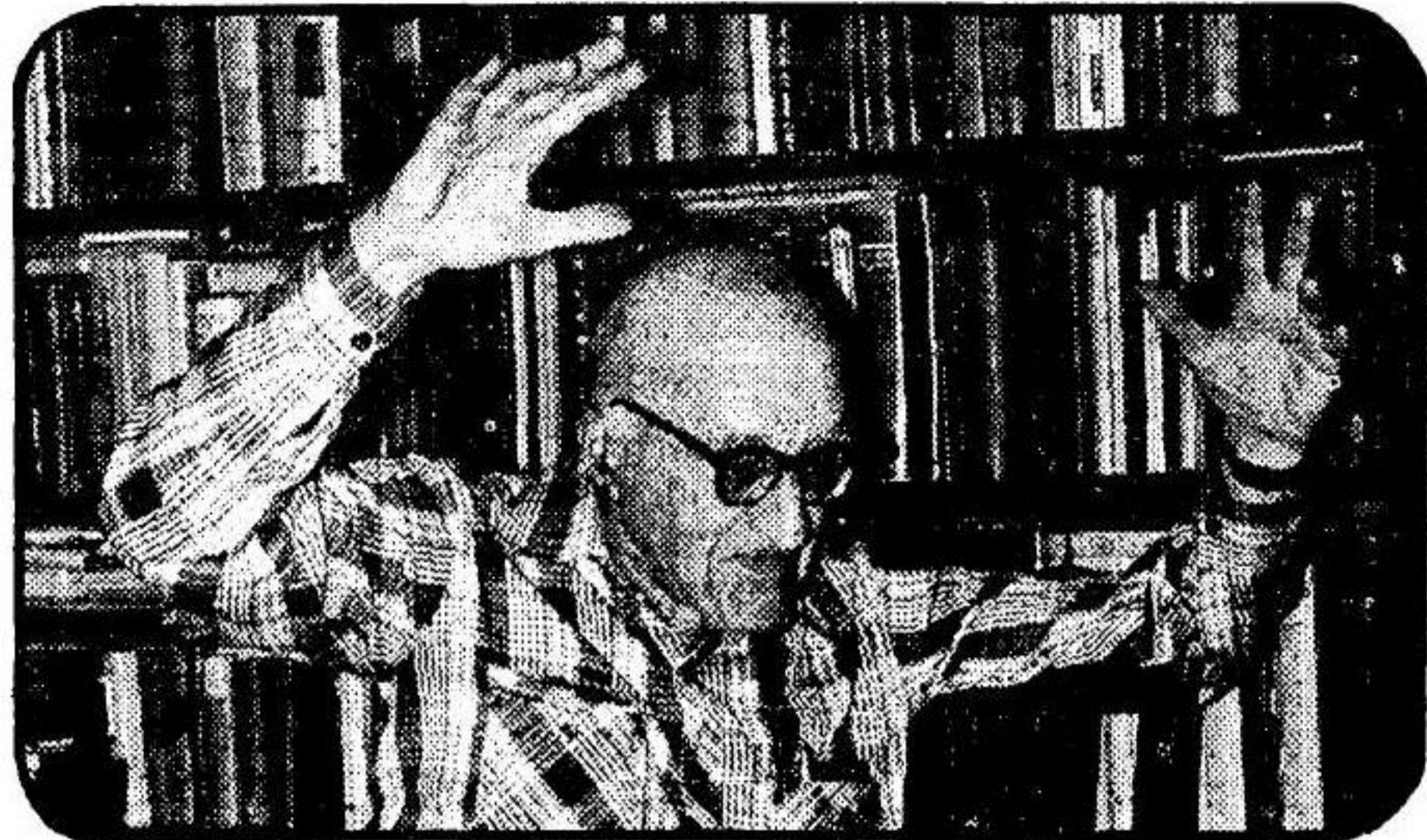
במתכונת שונה

לדברי יעקב שץ, יו"ר מחלקת ההסברה במשרד ראש הממשלה, והממונה על חגיגות ה-32 למדינת, זכונה לנו, בחג הבא עלינו לטובה, מתכונת שונה, מזו שהורגלנו בה בשנים האחרונות. „ביצענו סקרים, למדנו נתונים והסקנו מסקנות“ — טוען הממונה על השמחות. ידוע לנו, למשל, שרוב הציבור אינו שש לצאת לבימות בידור ולאירועים המוניים — „ועל-כן גייסנו להנחות אותן, השנה, להשתתף באירועים חגיגיים, שיתבצעו במעגלים משפחתיים או קהיל-תיים מצומצמים. כך, למשל, אנחנו מארגנים סיורים במפעלי תעשייה ובמפעלים צבאיים ובטחוניים — על בסיס התנדבותי של עובדי המפעלים, ונוסף לאלה — ביקורים וסיורים בשמורות טבע שונות, בליווי מדריכים מיוחדים.“

„שמחה — אומר יעקב שץ — היא עניין פנימי. אנחנו לא מנסים להכתיב אותה, אלא רק להנחות אותה — ויש הבדל עצום.“

עניין פנימי או חיצוני: מונחה מן הצינורות הנבדחים או מאורגן באינסטלציה נמוכה — ספק אם גם השנה ניזכה לחוות בה, ב„שמחה הספונה טאנית המאורגנת“ שלנו, כשהיא שובה את לבבות התוגנים ונהנית מן התחושה המיוחדת, שהיתה נחלתה בשנים ראשונות.

פרופ' ישעיהו ליבוביץ:
„למה אין שמחה? —
השוטים ישמחו,
כהרגלם“

ד"ר ישראל אלדד:
„צריך לחדש
את המצעד
הצבאי“

פרופ' עוזר שילד:
„גם מי שלא שמח —
אין לו סיבה
להתייכר“

פרופ' שלמה ברזניץ:
„העם הזה אינו
מסוגל להפגין
שמחה אמיתית“

יעקב שץ:
„אנחנו לא מנסים
להכתיב שמחה —
רק להנחות אותה“